

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน เขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

Factors effecting to behavior of liver fluke disease prevention among the people in Mae Tao
Sub-district, Mae Sot District, Tak Province.

(Received: November 20,2025 ; Revised: December 1,2025 ; Accepted: December 3,2025)

พุดิพงษ์ มากมาย¹

Phutthipong Makmai¹

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบภาคตัดขวางเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน ประชากรคือ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 25-59 ปี เขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จำนวน 2,344 คน โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ Daniel จำนวน 385 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน ทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.867 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value}<0.001$) ปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน ประกอบด้วย การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ($P\text{-value}<0.001$) การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย ($P\text{-value}=0.001$) การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ ($P\text{-value}=0.004$) การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ ($P\text{-value}=0.004$) ทำนายได้ร้อยละ 14.4 ($R^2=0.144$)

คำสำคัญ : พยาธิใบไม้ในตับ, พฤติกรรมป้องกันโรค, ความรอบรู้ด้านสุขภาพ

Abstract

This Cross-sectional descriptive research aimed to study factor effecting to behavior of liver fluke disease prevention among people. Population in this study consisted of 2,344 people age between 25-259 year in Mae Tao Sub-district, Mae Sot District, Tak Province in fiscal year 2023, and the sample size calculating used Daniel formula for 385 cases, and systematic random sampling was determining for collecting data. Data collected by questionnaires composed of 3 parts including, characteristics, health literacy and behavior of liver fluke disease prevention. In addition to check questionnaire standardization, validity was checked by 3 experts and try out testing reliability by cronbach's coefficient alpha about 0.867. Data analyzed using statistical as Pearson product moment correlation coefficient and Stepwise multiple regression analysis.

An association analyzed found that, health literacy was associated with behavior of liver fluke disease prevention among people with statistic significant ($P\text{-value}<0.001$). Prediction model analyzed reported that overall selected factors accounted for 14.4 ($R^2=0.144$) of the variance behavior of liver fluke disease prevention including; media literacy skill ($P\text{-value}<0.001$) self-management skill ($P\text{-value}=0.001$) access skill ($P\text{-value}=0.004$) communication skill ($P\text{-value}=0.004$), respectively.

Keyword: Liver fluke, Prevention disease, Health literacy

¹ วท.ด.คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

บทนำ

โรคพยาธิใบไม้ตับในประเทศไทยเกิดจากการติดเชื้อ *Opisthorchis viverrini* ซึ่งเป็นโรคที่องค์การอนามัยโลกจัดให้อยู่ในบัญชีโรคของคนยากจนที่ถูกละเลย องค์การนาซาติมะเร่งจัดพยาธิใบไม้ตับอยู่ในกลุ่มพยาธิก่อมะเร็งประเภทที่ 1 (Group 1, carcinogenic to human) เนื่องด้วยพยาธิใบไม้ตับทำให้เกิดพยาธิสภาพในตับและท่อน้ำดี การอักเสบเรื้อรังหรือการติดเชื้อซ้ำบ่อยๆ นำไปสู่โรคมะเร็งท่อน้ำดี (Cholangiocarcinoma; CCA) การติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย ประชากรไทย ประมาณ 6 ล้านคนหรือร้อยละ 10 ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ¹

ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก เป็นตำบลที่อยู่ห่างไกล ส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ประชาชนกลุ่มนี้จะมีกิจกรรม วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งวัฒนธรรมการรับประทานอาหารที่ปรุงมาจากปลากลุ่มวงศ์ปลาตะเพียนที่ปรุงไม่สุก เช่น ลาบปลา ก้อยปลา ปลาต้ม ปลาจ่อม จากสถิติอัตราการป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีของประชากรในอำเภอแม่สวด ระหว่างปี พ.ศ.2564-2566 คิดเป็นอัตราป่วยต่อแสนประชากร เท่ากับ 2.55, 5.10 และ 5.67 ตามลำดับ ปัจจัยและสาเหตุหลักของการติดเชื้อหนอนพยาธิคือ พฤติกรรมการบริโภคปลาร้าดิบ ลาบหรือก้อย ปลาดิบหรือสุกๆดิบ ในการบริโภคปลาปรุงไม่สุกของประชาชนพบกระจายอยู่ทั่วไปและเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากความเข้าใจเรื่องรสชาติว่าถ้าปรุงสุก ความหวานหรือรสชาติเปลี่ยนไป ดังนั้นประชาชนจึงนิยมที่จะรับประทานก้อยปลาและปลาต้มที่ปรุงไม่สุก ร่วมกับความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเรื่องการฆ่าพยาธิจากการใช้เครื่องปรุงรส เช่น การต้มเหล้าไปพร้อมกับกากินก้อยปลา ไม่เพียงแต่วัฒนธรรมการกินเท่านั้น พบว่ายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดเชื้อพยาธิด้วย (ธิดารัตน์ บุญมาศ, 2559) ปัจจัยเสี่ยงที่เป็นสาเหตุสำคัญของการติดเชื้อ คือ การรับประทานอาหารที่ปรุงจากปลาวงศ์ปลาตะเพียนแบบดิบ เช่น ปลาร้าดิบ ก้อยปลาดิบ และปลาต้มดิบ เนื่องจากมีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับตัวอ่อนระยะ

ติดต่อที่อยู่ในปลา เมื่อได้รับตัวอ่อนเข้าไปในร่างกาย ตัวอ่อนจะเจริญเป็นตัวเต็มวัยอาศัยในท่อน้ำดีในตับได้นานกว่า 20 ปี ปลาวงศ์ปลาตะเพียนที่นิยมบริโภค และมีรายงานว่าเป็นโฮสต์ตัวกลางที่ 2 ของพยาธิใบไม้ตับ ได้แก่ ปลาสร้อยขาว (*Henicorhynchus siamensis*) ปลากระสูบ (*Hampala* sp.) และ ปลาแก้มขี้ (*Puntius orphoides*)² แม้ว่าในปัจจุบันจะมีรายการการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ แต่ประชากรกลุ่มเสี่ยงในหลายๆพื้นที่ไม่ได้รับการตรวจรักษาการติดเชื้ออย่างสม่ำเสมอถึงผู้ติดเชื้อมีการขับถ่ายที่ไม่ถูกสุขอนามัยในบางครั้งทำให้ไข่พยาธิมีโอกาสระจายลงสู่แหล่งน้ำรอบๆ ชุมชน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน^{3,4} เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนที่ถูกต้อง ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพและบริการสุขภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการสื่อสาร การจัดการตนเอง การรู้เท่าทันสื่อ⁵ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน เขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ซึ่งมีประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยว การป้องกันตนเองและสุขลักษณะในการบริโภคอาหาร จึงทำให้เกิดโรคหนอนพยาธิในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยว การป้องกันตนเองและสุขลักษณะในการบริโภคอาหาร ซึ่งจะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีและสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทั้งระดับกระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค และหน่วยงานในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ.2567

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ประชาชนอายุระหว่าง 25-59 ปี เขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ปีงบประมาณ พ.ศ.2567 จำนวน 2,344 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าศึกษาคือ ประชาชนที่มีรายชื่อตามทะเบียนบ้านเขตตำบลแม่ตาวและอาศัยอยู่ในพื้นที่จริงอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไปเกณฑ์การคัดออกคือผู้ที่ไม่สมัครใจตอบคำถามและเจ็บป่วยในช่วงเก็บข้อมูลจนไม่สามารถให้ข้อมูลได้

กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนอายุระหว่าง 20-60 ปี คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Daniel⁶ กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าความคลาดเคลื่อนสามารถยอมรับได้เท่ากับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 385 คน

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) เพื่อเลือกรายชื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยออกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่ออ่านและตอบข้อความด้วยตนเอง แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ญาติสายตรงป่วยเป็นโรคมะเร็ง ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการ

สุขภาพ ความรู้ความเข้าใจ การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง มีข้อคำถามทั้งด้านบวกและด้านลบ ลักษณะข้อคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ Best John W⁷ แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูง (3.67-5.00 คะแนน) ระดับปานกลาง (2.34-3.66 คะแนน) ระดับต่ำ (1.00-2.33 คะแนน)

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน ประกอบด้วย การปรุงและกินอาหาร การถ่ายอุจจาระ การล้างมือ ข้อคำถามทั้งด้านบวกและด้านลบ ลักษณะคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ Best John W⁷ แบ่งเป็น 3 ระดับคือ การปฏิบัติระดับสูง คะแนนระหว่าง 3.67-5.00 ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 2.34-3.66 และระดับต่ำ คะแนนระหว่าง 1.00-2.33

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแบบสอบถามพบว่าค่าความตรงตามเนื้อหาอยู่ในช่วง 0.67-1.00 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ที่มีคุณสมบัติเหมือนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.867

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Pearson's Product Moment correlation coefficient และ Stepwise Multiple Regression Analysis

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ของวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก เอกสารรับรองเลขที่ NTC888-0092 ลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ.2567

ผลการศึกษา

ประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (69.31%) รองลงมาคือเพศชาย (30.69%) อายุระหว่าง 25–35 ปี (42.06%) ($\bar{X}$ =29.10, S.D.=5.871, Min=25, Max=59) มีสถานภาพสมรส/คู่และอยู่ด้วยกัน (64.02%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (41.48%) รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา (37.66%) มีผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีเพียง ร้อยละ 5.10 การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร

(66.33%) สำหรับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน น้อยกว่า 5,000 บาท (63.71%) ($\bar{X}$ =5,837.43, S.D.=5.351.96, Min=0, Max=40,000) มีประวัติ ญาติสายตรงป่วยเป็นโรคมะเร็ง (7.50%)

ความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ ความรู้ ความเข้าใจ การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ การตัดสินใจเลือกปฏิบัติ ที่ถูกต้อง ภาพรวมมีค่าคะแนนอยู่ในระดับสูง (50.26%) ($\bar{X}$ =2.49, S.D.=0.511) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับคะแนนความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของ ประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก (n=385)

ตัวแปร	ระดับคะแนน						Mean	S.D.
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ความรู้ด้านสุขภาพ	190	50.26	186	49.21	2	0.53	2.49	0.511
1. การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ	291	76.98	81	21.43	6	1.59	2.75	0.466
2. ความรู้ความเข้าใจ	171	45.24	207	54.76	-	-	2.45	0.498
3. การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ	234	61.90	135	35.71	9	2.38	2.59	0.537
4. การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย	224	59.26	147	38.89	7	1.85	2.57	0.531
5. การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ	114	30.16	244	64.55	20	5.29	2.24	0.541
6. การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	230	60.85	144	38.10	4	1.06	2.59	0.512

พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก ประกอบด้วย การปรุงและกินอาหาร การถ่ายอุจจาระ การล้างมือ พบว่า ภาพรวม

ประชาชนมีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ อยู่ในระดับปานกลาง (79.37%) ($\bar{X}$ =2.03, S.D.=0.453) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก (n=385)

พฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ	ระดับคะแนน						Mean	S.D.
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การปรุงและกินอาหาร	45	11.90	318	84.13	15	3.97	2.07	0.390
2. การถ่ายอุจจาระ	121	32.01	241	63.76	16	4.23	2.27	0.534
3. การล้างมือ	69	18.25	192	50.79	117	30.95	1.87	0.690

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (n=385)

พฤติกรรมການป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ	ระดับคะแนน						Mean	S.D.
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ภาพรวม	45	11.90	300	79.37	33	8.73	2.03	0.453

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ ($r=0.275$, $P\text{-value}<0.001$) ความรู้ความเข้าใจ ($r=0.206$ $P\text{-}$

$\text{value}<0.001$) การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ ($r=0.270$, $P\text{-value}<0.001$) การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย ($r=0.311$, $P\text{-value}<0.001$) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ($r=0.507$, $P\text{-value}<0.001$) การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง ($r=0.181$, $P\text{-value}<0.001$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวดจังหวัดตาก

ตัวแปรต้น	พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r)	P-value	ระดับความสัมพันธ์
ความรู้ด้านสุขภาพ	0.355	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ	0.275	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- ความรู้ความเข้าใจ	0.206	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ	0.270	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย	0.331	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ	0.507	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
- การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	0.181	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก

จากการวิเคราะห์ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว พบว่า ตัวแปรที่ศึกษาสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชน ได้ร้อยละ 14.4 ($R^2=0.144$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ($P\text{-value}<0.001$) การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย ($P\text{-value}=0.001$) การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและ

บริการสุขภาพ ($P\text{-value}=0.004$) การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ ($P\text{-value}=0.004$) (ตารางที่ 4) โดยเขียนเป็นสมการทำนายได้ ดังนี้ Y (พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ) = $0.959 + [0.200 \times \text{การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ}] + [0.137 \times \text{การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย}] + [0.145 \times \text{การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ}] + [0.055 \times \text{การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ}]$

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ
ของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	B	S.E.	Beta	t	P-value
1. การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ	0.200	0.049	0.200	4.121	<0.001
2. การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย	0.137	0.042	0.159	3.271	0.001
3. การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ	0.145	0.050	0.136	2.913	0.004
4. การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ	0.055	0.019	0.131	2.880	0.004
Constant	0.959	0.178	-	5.390	<0.001

ค่าคงที่ = 0.959, F =17.460, P-value<0.001, R = 0.380, R² = 0.144

สรุปและอภิปรายผล

พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ประกอบด้วย การปรุงและกินอาหาร การถ่ายอุจจาระ การล้างมือ ภาพรวมประชาชนมีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ อยู่ในระดับปานกลาง (79.37%) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทิมา มาตชายเคน และคณะ⁸ พบว่า ประชาชนตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ โดยรวมส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ในตับระดับสูง ร้อยละ 87.30 ซึ่งพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับมากที่สุดคือ การกินอาหาร เช่นการรับประทานปลา ร้าดิบ แจ่วบองปลา ร้าดิบ และส้มปลาน้อยดิบ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญในการควบคุมป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ และโรคมะเร็งท่อน้ำดี⁹ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่ศึกษาสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว ได้ร้อยละ 14.4 โดยตัวแปรที่สามารถทำนายผลได้ ประกอบด้วย การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ การจัดการตนเองให้มีความปลอดภัย การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ ตามลำดับ

ความรู้ด้านสุขภาพเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 50.26) ประชาชนมีระดับความรู้ด้านสุขภาพเพียงพอและอาจจะมีการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับได้

ถูกต้อง เนื่องจาก 1 ใน 3 ของประชาชนในตำบลแม่ตาว จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 37.66) จึงส่งผลให้ภาพรวมของระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนอยู่ในระดับสูง ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนิกร กุญแจทอง และคณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนความรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 50.60)⁴ ความรู้ด้านสุขภาพ 6 ด้าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับของประชาชนเขตตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ($r=0.355$, P-value<0.001) สามารถอธิบายเหตุผลได้ตามแนวคิดของนัทปัม⁵ กล่าวว่า 1) ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะทางสังคมที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถเฉพาะบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจและใช้ข้อมูลเพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดี รวมทั้งการพัฒนาความรู้และทำความเข้าใจในบริบทด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และแรงจูงใจเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมด้วยตนเอง 2) สมรรถนะของบุคคลที่สามารถเข้าถึงเข้าใจ ประเมินใช้ความรู้ และสื่อสารเกี่ยวกับสารสนเทศด้านสุขภาพตามต้องการ เพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพที่ดีตลอดชีวิต 3) ทักษะทางสังคมและการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงข้อมูล เข้าใจและใช้ข้อมูลเพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพ แสดงว่าบุคคลที่มีความรู้ด้านสุขภาพในระดับสูงจะส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตนในเรื่องการดูแลสุขภาพ เนื่องจากมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีทักษะในการสื่อสารที่ดี การรู้เท่าทัน

สื่อ สามารถวิเคราะห์ประเมินเนื้อหาจากสื่อ ตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในการป้องกันและควบคุมโรค และสามารถจัดการตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคได้ดีมีการสร้างความตระหนักในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน ในทางกลับกันบุคคลที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับต่ำมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาสุขภาพได้มากกว่าและมักจะเกิดการเจ็บป่วยและมีสุขภาพที่แย่กว่า⁵ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ รัชนิกร กุญแจทอง และคณะ⁴ ที่พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ประกอบด้วย ด้านการเข้าถึงข้อมูลและการได้รับการบริการสุขภาพ ด้านการจัดการตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสารและด้านความรู้ความ

เข้าใจในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ($r=0.242, 0.204, 0.200, 0.134$ และ 0.125 ตามลำดับ)

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 79.37 ดังนั้น หน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการหรือกิจกรรม เช่น การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยง การตรวจหาไข่พยาธิใบไม้ตับ และการอบรมโดยเน้นกระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งนำไปสู่การลดอัตราป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดี โดยผสมผสานให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน มีการติดตามผลการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.(2561). แผนยุทธศาสตร์การควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ปี 2559-2568. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดทิศทางและประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี; 24-26 กรกฎาคม 2561 โรงแรมพูลแมน ขอนแก่นราชา ออคิด. ขอนแก่น. Cascap khon kean university.
2. กุลธิดา โพลรัตน์, ชนิกา วรสิทธิ์, ไพบูล สิทธิถาวร. (2560). การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับในตำบลต้นแบบโดยการตรวจปัสสาวะ. จุลสารศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี; 2(6): 14.
3. อรณิชา โชติกาวานิชกุล, พรณรัตน์ เป็นสุข, ศศิธรณ์ นาชัยฤทธิวงศ์, เบญจมาศ อุรัตน์. (2564). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขตสุขภาพที่ 9. วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ; 17(1): 35-44.
4. รัชนิกร กุญแจทอง, สุมาลี จันทลักษณ์, ศุจินันท์ ตรีเดช, สมจิตร พันธุ์โพธิ์. (2564). ความรอบรู้ด้านสุขภาพเรื่องพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น. วารสารควบคุมโรค; 47(เพิ่มเติมที่ 2): 1191-1202.
5. Nutbeam D. (2000). Health literacy as a public health goal: A challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. Health Promotion International 2000; 15(3): 259-267.
6. Daniel W.W. (2010). Biostatistics: Basic Concepts and Methodology for the Health Sciences. (9thed). New York: John Wiley & Sons.
7. Best, John W. (1977). Research is Evaluation. (3rded). Englewood cliffs: N.J. Prentice Hall.
8. จันทิมา มาตชายเคน, กรกวรรณ ดารุณกร. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี; 21(2): 9-21.
9. คำพล แสงแก้ว, อรนาถ วัฒนวงษ์. (2565). ความชุกโรคหนองพยาธิในประชาชนและโฮสต์กึ่งกลางในสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำแม่สวดตอนบน อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก. วารสารวิชาการป้องกันควบคุมโรค สคร.2 พิษณุโลก; 9(1): มกราคม - เมษายน 2565.